

Asia: VN/32825/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Filmikamari ry edustaa Suomen elokuvateatteriliitto - SEOL ry:tä sekä Suomen elokuvatoimistojen liitto ry:tä. Järjestöjen jäseninä ovat liki kaikki suomalaiset elokuvateatterit sekä kaikki merkittävät elokuvateatterielokuvaa levittävät ja maahantuovat yritykset ja yhteisö.

Koska toimintamme on historiallisesti ollut läheisintä Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (Kavi) sekä Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) kanssa, kommentoimme ainoastaan näiden virastojen yhdistämistä "Kulttuurivirastoksi".

Filmikamarin jäsenjärjestöineen on ollut perustamassa Kavin edeltäjää Suomen elokuva-arkistoa sekä järjestänyt elokuvien tarkastustoimintaa ennen elokuvien tarkastamisen valtiollistamista. Taiken toiminnassa olemme olleet mukana Taiteen keskustoimikunnan aamuhämäristä asti.

Lausumme hallituksen esityksestä seuraavaa

Uusi virasto

Pidämme uuden Kulttuuriviraston perustamista hallinnon kehittämisenä hallinnon kehittämisen vuoksi, pseudotyönä. Juuri nyt olisi mielekkäintä kehittää olemassa olevien virastojen toimintaa ja

varmistaa niiden resurssit, että ne voisivat hoitaa lakisääteiset tehtävänsä parhaalla mahdollisella tavalla.

On vaikeaa nähdä Taiken ja Kavin hallinnossa sellaisia päällekkäisyyksiä, että virastouudistuksen kaltainen manööveri toisi säästöjä. Pikemminkin päinvastoin: uusien virastojen perustaminen todennäköisesti maksaa enemmän kuin säästää. Virastojen perustaminen maksaa mm. palkkausjärjestelmien harmonisoimisineen ja uusien brändien luomiseen uusine graafisine ilmeineen jne. Kulut ovat aivan varmasti suuremmat kuin säästöt.

Virastouudistusten paikka on nousukaudella, jolloin uudistusten mahdollisia toiminnallisia ja kulttuurisia hyötyjä voitaisiin tukea myös taloudellisesti. Tuntuu erikoiselta, että juuri leikkausten aikaan kulutetaan rahaa ja kallista aikaa hallintohimmeliharjoituksiin, eikä virastojen tehtävien toteuttamisen kehittämiseen.

Taiken ja Kavin yhdistymiselle ei ole toiminnallisia perusteita, eikä mikään rakenne näytä sen ansiosta tosiasiallisesti vahvistuvan. Kulttuurivirasto viraston nimenä ei kerro mitään, mitä uudessa virastossa tullaan tekemään.

Koska Kavi ja Taike ovat ilmeisesti pakollisen yhdistymisen edessä, pitäisi valtion reiluuden vuoksi palkita haulikkohäihin osallistumisesta, eikä leikata lisää.

Opetusministeriön hallinnon alaan on juuri Kulttuuriviraston ensimmäiselle vuodelle luvassa massiiviset leikkaukset. Aloittaako uusi virasto 2026 brändiuudistuksen välittömällä yt-neuvotteluilla ja toimintojen supistamisella?

Elokuva-arkisto, -kulttuuri, radio- ja tv-arkisto, mediakasvatus

Kansallisen audiovisuaalisen instituutin toiminnat ovat kärsineet jo pitkään resurssien puutteesta. Eläköityneiden virkoja on lakkautettu, arkistointia on supistettu kuten myös yleisölle näkyvintä Kavin työtä, esitystoimintaa.

Kavilla on kokemusta virastojen yhdistämisestä. Kavi perustettiin, eli Kansalliseen audiovisuaaliseen arkistoon (KAVA) yhdistettiin Mediakasvatus ja kuvaohjelmakeskus (MEKU), Kavilta leikattiin saman verran kuin MEKU toi taloon.

Elokuva-alan järjestöinä pelkäämme, että elokuva-arkistoidentiteetti katoaa mitään tarkoittamattomaan Kulttuurivirastoon.

Tuemme vahvasti Taiteen edistämiskeskuksen lausunnon huomioita siitä, että hallituksen esityksessä ei riittävästi korosteta Kavin kulttuuriperintötehtävää ja siihen liittyvää esitystoimintaa.

Tuemme myös sitä Taiken toteamusta, että elokuva-arkistoinnin ja radio- ja tv-arkistoinnin tulevaisuuden turvaamisen vuoksi, tulee hallituksen esitykseen lisätä viittaus lakiin kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä 28.12.2007/1433 ja siinä erityisesti lukuihin 4 ja 5.

Elokvien, elokuvakulttuurin sekä radio- ja televisio-ohjelmien arkistoinnisen on jatkossakin oltava eräs uuden viraston päätehtävistä.

Hallituksen esityksessä Kulttuuriviraston tehtäviin luetaan mm.

”5) säilyttää audiovisuaaliseen kulttuuriin liittyviä aineistoja ja edistää niiden tutkimusta ja muuta käyttöä;

6) edistää audiovisuaalisen kulttuurin tuntemusta”

Esitämme, että tehtävän 5 ”audiovisuaaliseen kulttuuriin” vaihdetaan ”elokuva- sekä radio- ja tv-kulttuuriin liittyviä aineistoja”. Ja että tehtävään 6 tehtäisiin muutos ”elokuvakulttuurin tuntemusta”.

Esitämme myös, että lain perusteluosaan kirjataan lakia tarkemmin elokuvakulttuuriin liittyvästä elokuvien esitystoiminnasta. Myös muita Kavin nykyisiä lakisääteisiä tehtäviä voitaisiin avata perusteluosassa, jos niitä ei jostain syystä haluta enää kirjoittaa lakiin.

Esitämme, että lakipykälän järjestystä muutetaan: Kavin arkisto- ja kulttuuritehtävät luetellaan ennen mediakasvatustehtäviä, ts. esitämme, että 2 § tehtävät 5 ja 6 siirrettäisiin tehtävien 3 ja 4 edelle.

Voi olla mielekäs siirtää tämänhetkisen KAVI:n neuvottelukunnan tehtävät uuteen taide- ja kulttuurineuvostoon. On kuitenkin varmistettava, että neuvostosta löytyy elokuvien ja

elokuvakulttuurin asiantuntemus, radio- ja tv-arkistoinnin asiantuntemus, kuvaohjelmien luokittelun ja mediakasvatuksen asiantuntemusta. Jos neuvoston jäsenmäärä kasvaa tästä liikaa, on syytä miettiä, pitääkö neuvosto jakaa taidesioista päättävään neuvostoon ja sidosryhmistä huolehtivaan neuvottelukuntaan.

Taiteen edistäminen: Kaikki valta neuvostolle?

Lakiesitys Kulttuurivirastosta tarjoaa poikkeuksellisen suuren vallan suomalaisessa taiderahoituksessa uudelle taide- ja kulttuurineuvostolle.

Lakiesityksen mukaan taide- ja kulttuurineuvosto

”1) päättää valtion taiteilija-apurahoista annetun lain (734/1969) mukaisista apurahoista, muista taiteilijoille ja taiteilijaryhmille myönnettävistä apurahoista sekä taidepalkinnoista;

2) esittää valtion taiteilija-apurahoista annetun lain mukaista akateemikon arvonimeä; 3) toimia asiantuntijaelimenä taide- ja kulttuuripoliittisissa asioissa;

4) edistää yhteistyötä viraston sidosryhmien kanssa;”

Valton taidetoimikunnat, jotka ovat tähän mennessä vastanneet tukihakemusten vartaisarviointista, lakkautettaisiin. Tilalle tulisi asiantuntijapaneeleja, jotka valmistelisivat tukipäätökset. Neuvosto päättäisi.

Tuntuu erikoiselta, että taide- ja kulttuurineuvoston perustaminen ja sille vallan keskittäminen tapahtuisi virastouudistuksen sivutuotteena. Tällainen päätös kaippaa suurempaa kulttuuripoliittista keskustelua.

Taide- ja kulttuurineuvoston tulee nimittämään opetus- ja kulttuuriministeriö. Neuvoston kausi olisi neljä vuotta.

Esityksestä tulee vaikutelma, että neljän vuoden välein (uusi) kulttuuriministeri valitsee viraston johdon ja neuvottelukunnan. Käsivarren mitta -periaate näyttää unohtuneen. Laissa on syytä kirjata asiantuntijapaneelien käyttö lakiesitystä velvoittavammaksi.

On mietittävä, miten varmistetaan se, ettei neuvosto ole ministerin taskussa, vaan aidosti taiteen kenttää edustava asiantuntijajoukko ja sen nimitysprosessi avoin ja läpinäkyvä.

Esitämme, että lakiin vähintään lisätään vähintään, että neuvosto valitaan taide- ja kulttuurikentän kuulemisen perusteella.

Esitämme, että taide- ja kulttuurineuvoston jäsenet nimitetään kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan enintään kaksi kertaa peräkkäin. Taidoneuvoston jäsenten ja varajäsenten kesken noudatetaan erovuoroisuutta siten, että hallituksen jäseniä ja varajäseniä nimitettäessä puolet jäsenistä ja varajäsenistä on samanaikaisesti erovuoroisia.

Hallituksen esittää, että tuleva taide- ja kulttuurineuvosto hoitaisi kaikkien valtakunnan taidetukien ja -palkintojen lisäksi myös sidosryhmäyhteistyön.

Jos sidosryhmien edustus otetaan vakavasti, voi olla, että neuvostosta tulee mahdollisimman laaja. On syytä miettiä, pitääkö esitetty neuvosto sittenkin jakaa taideasioista päättävään neuvostoon ja sidosryhmätyötä tekevään neuvottelukuntaan.

Tero Koistinen

Toimitusjohtaja

Suomen Filmikamari ry

Koistinen Tero
Suomen Filmikamari ry